

Hans Rosling som humanist

Lars Klareskog

Lars Klareskog, professor, Karolinska Institutet.
E-post: lars.klareskog@ki.se

Hans Rosling nöjde sig inte med att beskriva – han ville också förändra. Men han var ingen naiv världsförbättrare utan visste att man måste tala med och till många. Det gjorde han – ibland frustrerad, men aldrig uppgiven. Han var en humanist med förtröstan om människans bästa sidor, men utan illusioner om de värsta. Kollegor och vänner över hela jorden har berättat om hur Hans förändrat deras sätt att förstå världen. Och precis som andra stora humanister kommer naturligtvis hans berättelser och böcker att påverka många människor mycket och länge.

Hans Rosling was not satisfied with describing the world. He wanted to change it as well. However he was no naive reformer. He knew that you need to reach out to many and so he did – sometimes frustrated, but never dejected. He was a humanist with faith in the good of mankind, but without illusions of the worst sides. Colleagues and friends from all over the world have told us about how Hans changed their way of understanding global development. And just like the work of other great humanists his stories and books will continue to affect many people for a long time.

Vid minnet av Hans, tänker jag ofta på den andre store för tidigt bortgångne humanisten Tage Danielsson. De delade denna fantastiska respekt för den enskilde, oavsett ställning, en ständig nyfikenhet och samma respektlöshet för överhet och okunskap.

Jag undrade ofta hur Hans kunde bli som han var, och här är några av mina funderingar efter att ha känt Hans i mer än 45 år, och delat något, men mest på avstånd förundrats och glatts över honom i hans många olika roller.

Kanske är en del av hans humanism en del av hans uppväxt på Ynglingagatan i egnahemsområdet Svartbäck- en i Uppsala, där hans mamma Brita var bibliotekarie och hans pappa arbe-

tade i kafferosteriet: Jag stod stundom bredvid Brita då hon delade ut valsedlar för socialdemokraterna i Tunabergsskolan och hörde hennes rappa men också vänliga kommentarer om politiken och människorna; Kanske var detta grunden till att Hans alltid ville vara realist och pragmatisk och aldrig revolutionär och utopisk; Mottot var ju alltid att förstå och förbättra, inte förleda och förstöra.

En annan del kom i medicinutbildningen i Uppsala och under hans första läkarår i södra Norrland tillsammans med Agneta: Afrika-grupperna var den fantastiska organisation som verkade för de förtryckta i Afrika och skapade möjligheter för praktiska insatser via Afrika-gruppernas Rekryteringsorganisation,

ARO. Hans och Agneta ville göra den praktiska insatsen, inte bara argumentera och stencilera (och samla in en del pengar) vilket var vad många av oss andra begränsade oss till. Och vi vet alla – det beskrivs i flera andra artiklar – hur Hans nyfikenhet och praktiska engagemang ledde till att han kunde beskriva och förstå den sjukdom – konzo – som hade skadat så många tidigare men Hans var den förste som kartlade.

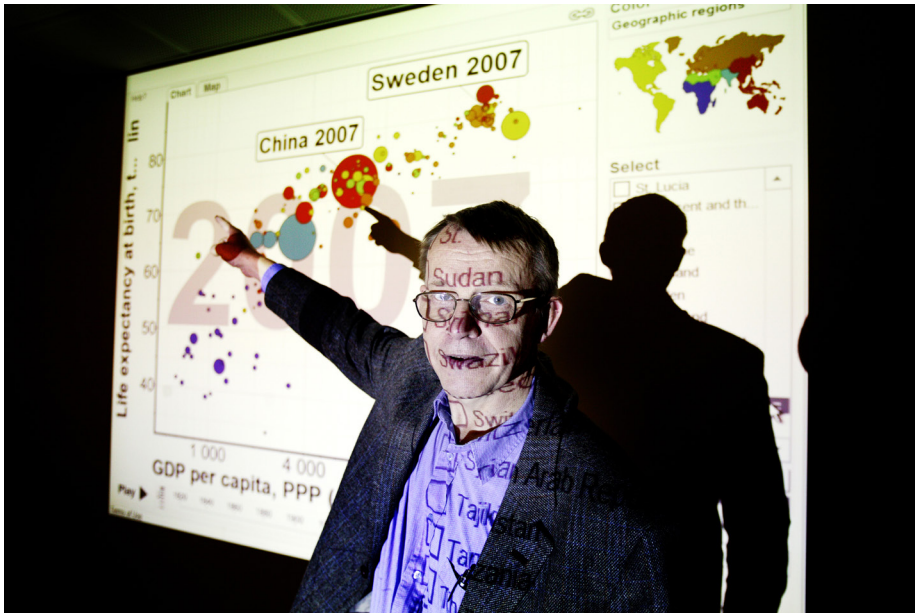
Men det som följde var ju lika märkligt. Hans nöjde sig inte med att beskriva – han ville också förändra: Och jag glömmer aldrig när han beskrev sina idéer med den genmodifierade kassavan som aldrig fungerade, utan långt mer effektiv blev utbildningen för afrikanska mödrar om hur att ta hand om och laga mat med kassava. Igen, respekten för den praktiska kunskapen, och för dem som ska göra jobbet, här laga maten.

På avstånd kunde vi följa hans insatser i Vietnam för billigare läkemedel och hur han skapade sitt stora nätverk och fick många vänner också i det landet. Detta såg jag så tydligt efter att Hans, som nytillträdd ordförande i Karolinskas internationella kommitté, ville skapa relationer inte bara till västerländska elituniversitet utan också till universitet i andra delar av världen – som universitetet i Hanoi. Vi tillbringade en vecka där i slutet av 90-talet för att skapa den plan för doktorandutbyte mellan KI och Hanoi som ledde till så många gemensamma doktorander mellan KI och Vietnam. Utan det enorma förtroende och vänskapsband som Hans

hade i Hanoi, hade detta nog aldrig hänt. Igen, respekten för och från Hans för så många på så många olika nivåer. Samtidigt: Allt det praktiska arbetet med mycket nattarbete tillsammans med vietnamesiska kollegor som gjorde det mesta bara Hans var där. Och i allt detta Hans skepsis mot korrupktion och maktmissbruk; Se, nu när ekonomin släppts friare så finns det blomsteraffärer i alla gathörn; de fanns inte före 1990.

Och sedan Gapminder; så typiskt Hans att göra en stiftelse för kunskapsspridning, och att samarbeta med Ola och Anna, och använda familjehistorien som en av illustrationerna. Vi minns väl alla hur han jämförde läget i olika länder med hur hans mor, mormor och mormorsmor haft det i Sverige; Och en del av argumentationen var ju alltid att *"det är möjligt att förändra"* bara man har kunskapen, respekterar sina medmänniskor och sprider insikterna till många. Men Hans var ju ingen naiv världsförbättrare: Han visste att man måste tala med och till många, och det gjorde han (och ibland mest till) : Till patientföreningar och skolklasser, liksom till världen mäktiga i storföretag och i FN, ibland frustrerad, men aldrig uppgiven. Som humanist med förtrostan till människans bästa sidor, men utan illusioner om de värsta.

En annan frukt av Hans nyfikenhet var när jag och min kollega Lars Alfredsson under de allra senaste åren försökte skapa ett sätt att sprida kunskap om hur patienter själva kan förebygga och förbättra sjukdom genom kunskap som finns men inte sprids och används. Samma idé i att

Så vad gör en nyfiken humanist som tror på kunskapen makt? Så många är de kollegor och vänner som jag mött över hela jorden som berättat om hur Hans förändrat deras sätt att förstå världen.
Foto: Stefan Nilsson

sprida kunskap från svårtillgängliga vetenskapliga artiklar om "Nature and Nurture in Health" som att göra WHO's statistik om "Health and Wealth in the World" tillgänglig för alla. Hans var med om att skapa en ny stiftelse "Riskminder" för detta; Ännu långt mindre framgångsrik än Gapminder, men ett arbete där jag igen fick se hur Hans engagemang och respekt för kunskap kan göra det omöjliga möjligt.

Min sista kontakt med Hans var också typisk – för hans sätt att se på ansvar: Ett plötsligt telefonsamtal hösten 2016 när han var bättre i sin cancer: Har vi inte alla ansvar för Macchiarini? Om vi som professorer vill ha vår frihet att förvalta kunskap och pengar i ett universitet – har vi då inte också ansvar att tillsammans

tala om för ledningen när den gör fel? Gjorde vi det tillräckligt?

Så vad gör en nyfiken humanist som tror på kunskapens makt? Man kan göra revy och film och påverka tankar i en hel nation. Och man kan utnyttja dagens vidareutveckling av boktryckarkonsten till att göra TED-talks, webbsidor, tv-serier – lika attraktiva som revyer – och sprida kunskap i hela världen. Så många är de kollegor och vänner som jag mött över hela jorden som berättat om hur Hans förändrat deras sätt att förstå världen. Och precis som för andra stora humanister, så kommer naturligtvis Hans Roslings berättelser och nu också hans sista böcker att påverka många människor mycket och länge.